

การนำหลักระบาดวิทยามาประยุกต์เข้าสู่งานสาธารณสุข: อดีต ปัจจุบัน และอนาคต*

ระบาดวิทยาเป็นเครื่องมือที่จะนำมาซึ่งปัญญา สำหรับเข้าใจธรรมชาติของโรคภัยไข้เจ็บในกลุ่มประชากร เป็นเครื่องมือที่สำคัญของวงการสาธารณสุข ที่จะทำให้สามารถดำเนินการควบคุมและป้องกันโรคอย่างมีประสิทธิภาพ

ระบาดวิทยาเป็นองค์ความรู้ของลักษณะธรรมชาติของการเกิดโรคภัยไข้เจ็บ ว่าเกิดขึ้นมาได้อย่างไร กระจายอย่างไรตามเวลา สถานที่ และบุคคล แพร่อย่างไร และหยุดได้อย่างไร

ระบาดวิทยาเป็นวิธีการที่จะให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ ซึ่งประกอบไปด้วยวิธีการศึกษาอีกหลายประการ

และข้อสุดท้าย ซึ่งเป็นข้อสำคัญของชาวสาธารณสุข ระบาดวิทยา คือ การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ที่เราได้ มาทำให้โรคภัยไข้เจ็บไม่เกิด หรือไม่ให้แพร่กระจายออกไป

กระบวนการดำเนินการทางระบาดวิทยา

การเฝ้าระวังทางระบาดวิทยา (surveillance) เป็นกระบวนการที่ทำอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง และเป็นเครือข่ายที่ครอบคลุม (networking) ซึ่งคนต้องตื่นตัว (vigilance) อยู่ตลอดเวลา สังเกตหาว่าอะไรจะเกิดขึ้นในพื้นที่ที่รับผิดชอบ ถ้ามีเหตุการณ์ผิดปกติเกิดขึ้น ต้องบันทึกไว้ เพื่อนำข้อมูลนั้นมาเรียบเรียง ศึกษา วิเคราะห์เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อไป การที่มีเครือข่ายเฝ้าระวังทางระบาดวิทยาที่ติดต่อกับหลายฝ่าย ทำให้ประเทศไทยรู้เรื่อง SARS ตั้งแต่เริ่มเกิด

การสอบสวนการระบาด (outbreak investigation and early response) เมื่อมีการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเฝ้าระวังแล้ว สงสัยว่ามี abnormal event เกิดขึ้น ก็จะทำการสอบสวนการระบาด โดยร่วมมือกับ health sector อื่นในการ response ซึ่ง SARS ที่ป้องกันได้นั้น ก็เป็นผลของการริเริ่มการอบรมเจ้าหน้าที่ ให้มีความรู้ทางด้านระบาดวิทยาเป็นระดับ ๆ เมื่อสามสิบกว่าปีก่อน และต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน

การศึกษาวิจัย (research) การคิดค้นองค์ความรู้ทางด้านระบาดวิทยา การดำเนินการทางระบาดวิทยาด้านนี้ยังมีน้อย คงต้องเร่งรัด สนับสนุนสร้างเสริม (capacity building) ให้นักวิชาการได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ และนำผลงานมาแสดงให้เห็นมากขึ้น

ผลที่ประเทศไทยปลอดภัยจาก SARS ในครั้งนี้ นอกจากจะเป็นเพราะ surveillance และ outbreak investigation ที่ได้ทำ และการได้รับ political และ legal commitment แล้ว อีกสิ่งหนึ่งก็เป็นผลจาก nosocomial infection control ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทำมาเกือบ 20 ปี ด้วยเครือข่าย infection control network ที่ได้ฝึก และสะสมความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับ universal precaution มาโดยตลอด ประสบการณ์จาก SARS ครั้งนี้ได้พิสูจน์ให้ประจักษ์ชัดว่า เราทำได้ถ้าเรามีศรัทธา มีความเชื่อมั่นในวิชาการ ทั้งหลักปฏิบัติในทางระบาดวิทยา และ nosocomial infection control หวังว่าการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ทางระบาดวิทยา เพื่อป้องกันการระบาดของ emerging และ reemerging disease คงเป็นตัวอย่างในการที่จะแก้ปัญหาโรคภัยอื่น ๆ ที่จะเกิดขึ้น จากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม และเวลาที่เปลี่ยนไปในอนาคต

* ถอดความจากการบรรยาย เรื่อง การนำหลักระบาดวิทยามาประยุกต์เข้าสู่งานสาธารณสุข: อดีต ปัจจุบัน และอนาคต
โดย ประยูร ภูนาส ที่ปรึกษากรมควบคุมโรค ในการสัมมนาระบาดวิทยาแห่งชาติ ครั้งที่ 16 ณ โรงแรมเดอะแกรนด์ กรุงเทพมหานคร,
ระหว่างวันที่ 23- 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2546

ผู้ถอดความบรรยาย วรสิทธิ์ ศรีศรีวิชัย ** และ ลัดดา จันทร์แรม***

** หน่วยระบาดวิทยา คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ***โครงการฝึกอบรมแพทย์ประจำบ้าน แผนกระบาดวิทยา (FETP)
กลุ่มส่งเสริมสนับสนุนวิชาการ สำนักระบาดวิทยา